

Nr 98

Av herr **Nilsson** i Svalöv **m. fl.**, om viss utredning angående jordbrukets kapitalförsörjning.

Jordbruket befinner sig i likhet med industrien i en intensiv omdaningsperiod och produktiviteten inom jordbruket visar t. o. m. för de senaste femton åren en något snabbare stegring än inom industrien, vilket i huvudsak är ett resultat av jordbrukarnas egna rationaliseringsåtgärder. Samtidigt med denna produktivitsstegring lämnar årligen 15—20 000 arbetsföra jordbruket. Detta har medfört en omfattande investering i framför allt maskiner. Långtidsutredningen beräknar exempelvis nyinvesteringarna inom jordbruket år 1955 till 445 milj. kronor. Det samlade ny- och reinvesteringsbehovet beräknar långtidsutredningen för perioden 1956—1960 till 2 575 milj. kronor, vilket belopp dock utgör mindre än 5 % av samhällets totala investeringsbehov under samma period.

Den här berörda utvecklingen har ställt jordbruket inför samma problem som industrien och företagsamheten över huvud brottas med, nämligen kapitalknapphetens problem. Med hänsyn till den ringa produktionsomsättningen i förhållande till nedlagt kapital och den låga förräntningen riskerar jordbruket dessutom att komma i ett sämre läge än industrien när det gäller konkurrensen om det tillgängliga kapitalet. Därtill kommer att den statliga verksamhetens ansvällning tenderar att alltmer krympa den privata sektorn. Det system för prissättning på jordbrukets produkter som nu gäller, gör emellertid att jordbruket för sin inkomstutveckling är helt beroende av rationaliseringstakten, som i sin tur är helt beroende av kapitaltillgången. Inte minst för att minska behovet av gränsskydd och subventioner är det ett samhällsintresse att jordbrukets rationalisering genom jordbrukarnas egna insatser går så snabbt som möjligt.

Enligt en utredning vid jordbrukets utredningsinstitut fördelade sig vid mitten av år 1951 lantbrukarnas krediter med två tredjedelar på kreditinstitutet och staten samt en tredjedel på privatpersoner och övriga långgivare. De stora långgivarna till jordbruket är framför allt sparbankerna och hypoteksföreningarna med vardera ungefär 30 % av långivningen. Jordbrukskassorna har under det senaste decenniet kraftigt ökat sin andel och intar nu tredje platsen bland jordbrukets långgivare. Utvecklingen, när det gäller kapitaltillströmningen till jordbruket, har också gått i den riktningen att de statliga jordbrukskrediternas andel ökat. Staten hade år 1952—1953 utestående lån till jordbruket på ca 140 milj. kronor och sedan dess har denna summa ökat med betydande belopp. Även om vi är medvetna om att de statliga krediterna varit till nytta för jordbruket vill vi inte underlåta att peka på de risker en sådan utveckling kan medföra, nämligen ett ökat beroende av staten. De statliga krediterna torde

till icke ringa del vara ett resultat av regeringens ekonomiska politik. Målet för jordbrukets kapitalförsörjning bör enligt vår mening vara att i största utsträckning göra det möjligt för jordbruket att skapa egna kapitaltillgångar samt att jordbrukets inkomstläge blir sådant att det kan konkurrera på den allmänna kapitalmarknaden.

De investeringsbehov jordbruket har kan i första hand hänföras till följande huvudområden, nämligen olika slag av markanläggningar, byggnader, maskiner och redskap samt skogsförbättringsåtgärder.

Beträffande markanläggningarna — framför allt täckdikningen — är det karakteristiskt att alla åtgärder är mycket kapitalkrävande. Av lantbruksstyrelsens redogörelser för lantbruksnämndernas verksamhet framgår att kostnaderna lågt räknat i regel uppgår till ca 1 000 kronor per hektar i medeltal oberoende av åtgärdens art. Sammanlagt uppgår arealen åker och äng till ca 3,5 milj. hektar och av den arealen är mindre än 30 % täckdikad. Om endast jordbruk över 10 hektar eller mera medräknas så uppgår ändå den odikade arealen till ca 1,5 milj. hektar. Med en beräknad kostnad av 1 000 kr/hektar blir det sammanlagda investeringsbehovet 1 500 milj. kronor och då har hänsyn tagits till att viss åkerjord ej behöver täckdikas. Det måste konstateras, att den täckdikning som nu sker ej är av så stor omfattning att den ersätter det årliga bortfallet då den beräknade omloppstiden är 60 till 70 år. En intensifiering av investeringarna på detta område är följaktligen nödvändig, om ej en försämring av jordarnas tillstånd skall inträffa.

Nybyggnadsverksamheten inom jordbruket är för närvarande av anmärkningsvärt liten omfattning, även om hänsyn tas till den ändring i produktionsriktningen som äger rum. Det stora flertalet ladugårdar är byggda i början av 1900-talet eller tidigare och i regel byggda av trävirke. När nybyggnationen 1954 inte uppgick till mer än 1 500, eller 0,53 % av det behövliga beståndet, innebär detta att omloppstiden är så hög som ca 200 år. Byggnaderna blir i stor utsträckning omoderna och ur driftsynpunkt mycket arbetskrävande. Mjölkspriset räcker inte till för att finansiera nötkreaturens "bostadskostnad", utan den övriga jordbruksproduktionen måste årligen lämna subventioner till betydande belopp. I detta sammanhang bör ihåkommas att rationaliseringen inom mjölkproduktionen knappast mer än påbörjats och att omställningsproceduren till modernare och rationellare drift kräver mycket kapital, som f. n. varken går att uppbringa eller att förränta. Även när det gäller mangårdsbyggnader är nybyggnationen av för liten omfattning och under senare år har en fortgående minskning ägt rum. Medan det år 1946 byggdes 16 000 nya rumsenheter hade nyproduktionen 1954, under tryck av den förda politiken, sjunkit till endast 5 400 rumsenheter och samma år tillfördes jordbruket endast 1 200 nya mangårdsbyggnader.

Jordbrukets investeringar i maskiner och redskap har under senare år rört sig omkring 1 milj. kronor per dag. En viss mättnad torde visserligen ha inträffat i fråga om maskininvesteringar, men enligt långtidsutredningen beräknas

antalet traktorer vid mitten av 1960-talet ha ökat till 170 000. Enär inköpen av övriga arbetsmaskiner och redskap följer traktoriseringen kan en ökad sådan investering emotses. Man kan räkna med att den årliga siffran för maskininvesteringarna torde komma att ligga ca 50 milj. kronor högre under kommande år än för närvarande.

När det gäller skogsbrukets investeringsbehov, speciellt bondeskogsbruket, är det svårt att uppskatta detta i siffror. Enligt de utredningar som berört frågan torde man böra räkna med betydande investeringsbehov såväl för markanläggningar (vägar m. m.) som för maskiner och redskap.

Det sammanlagda behovet har tidigare berörts med hänvisning till långtidsutredningens beräkningar. Alldeles självklart måste sådana beräkningar bli högst preliminära. En god bild av hur stora behoven är framgår av exempelvis den regionplan som utarbetats av lantbruksnämnden i Skaraborgs län och gällande Ulleruds typområde. Området består av 17 000 hektar landareal, därav två tredjedelar öppen jord. I sin sammanfattning konstaterar lantbruksnämnden att saluvärdet för samtliga fastigheter år 1951 var 25 milj. kronor, men att investeringskostnaden för att ernå tillfredställande standard på jordbruk och byggnader skulle uppgå till 45 milj. kronor, därav för bostäder 15 milj. kronor och för ekonomibyggnader lika mycket. Ett överförande av dessa beräkningar på jordbruket i sin helhet visar att de föreliggande kapitalbehoven uppgår till enorma belopp.

Skall jordbruket ha möjligheter att följa med i utvecklingen är det angeläget att hela frågan om jordbrukets kapitalförsörjning blir föremål för en allsidig utredning. Jordbrukets investeringar sker och har skett till största delen genom jordbrukarnas eget sparande. Sparkvoten bland jordbrukarna torde också vara väl så hög som inom någon annan näringsgren. Möjligheterna till ett fortsatt högt sparande är emellertid beroende av prisläget på jordbrukets produkter och av den allmänna politiken. De stora svängningarna i skördeutfallen utsätter jordbrukarna för stora risker, vilket gör det nödvändigt för dem att hålla ganska stora reserver. De mest angelägna åtgärderna för att främja en fortsatt rationaliseringsverksamhet inom jordbruket knyter sig därför till möjligheterna att stimulera den enskilde jordbrukarens sparande och kapitalbildning. Enligt vår mening torde de mest verksamma åtgärderna kunna vidtagas inom skattelagstiftningens område. De ojämna årsinkomsterna inom jordbruket gör att skatten i förhållande till inkomsten kan bli onormalt hög, och de år då ett jordbruk genom skördekatastrof inte redovisar någon inkomst kvarstår ändå fastighetsskatten. Den nu genomförda höjningen av taxeringsvärdena skärper fastighetsskattens orättvisa verkningar och likaså kvarlåtenskapsskattens verkningar vid arvskiften. Förutom allmänna skattelättnader är det därför angeläget att få en produktions- och sparstimulerande revidering av den nuvarande beskattningen. Därtill bör fastighets- och kvarlåtenskapsskatterna avskaffas, så att bl. a. de nuvarande svårigheterna vid arvskiften undanröjes eller mildras. Att en son eller annan arvinge utan större svårigheter skall kunna överta en jordbruks-

fastighet är enligt vår mening av stort värde, eftersom då omsorgen om jorden och vad därtill hör bör bli den bästa tänkbara. En liberalare tillämpning av avskrivningsreglerna för jordbruksföretag är också nödvändig. Särskilt angeläget är införandet av jordbrukskonto samt resultat- och förlustutjämnning. Det synes oss ur flera synpunkter vara angeläget att en samordning sker av dessa skattelättnader för åstadkommande av största möjliga kapitalbildning inom jordbruket.

Statens stöd till jordbrukets rationalisering är omfattande men oenhetligt och splittrat, varför en samordning — rationalisering — bör ske även på detta område. De låneformer som på senare tid fått tillgripas för att klara akuta svårigheter kan enligt vår mening aldrig bli till någon hjälp på längre sikt och målsättningen måste vara den av oss angivna, nämligen att jordbrukets inre styrka blir sådan att staten ej omedelbart skall behöva gripa in vid störningar i produktionen. Det synes oss vara nödvändigt att jordbrukets kapitalförsörjning och möjligheterna att täcka densamma göres till förmål för en särskild utredning, som då också borde få till uppgift att samordna de olika stödformerna bättre än vad som nu är fallet.

Med stöd av ovanstående hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående möjligheterna att inom jordbruket skapa en sådan kapitalbildning, att jordbrukarnas egen rationaliseringsverksamhet kan få den omfattning som den allmänna utvecklingen kräver.

Stockholm den 23 januari 1957

Eric Nilsson
i Svalöv

Sven Svensson
i Krokstorp

Lennart Stiernstedt

Carl E. Hedin

Hans Wachtmeister

Carl-Wilhelm Lothigius

Erik Magnusson
i Tumhult

Carl Östlund

Einar Hægglom

Rolf Eliasson